

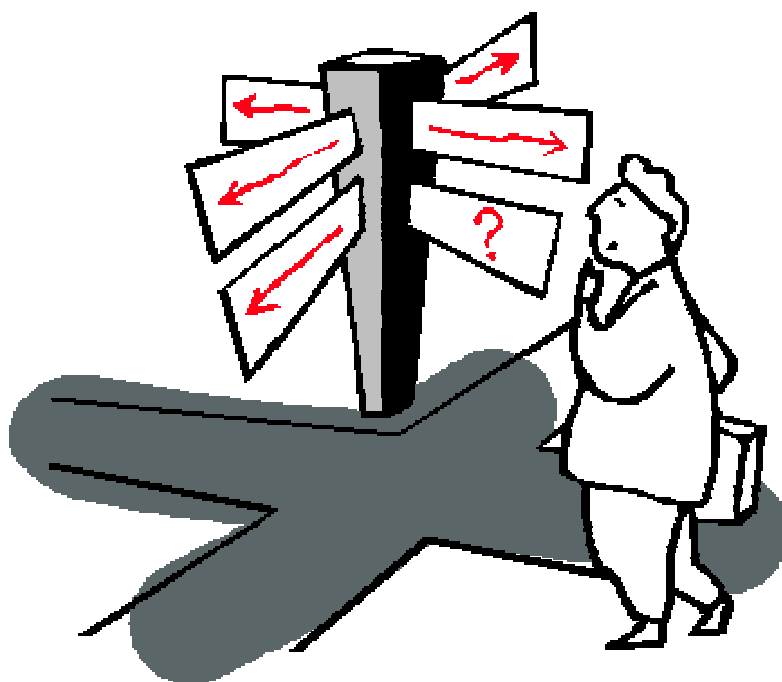

Levanger kommune
Innvandretjenesten
Sjefsgården voksenopplæring

Sluttrapport

På rett kurs

*-den individuelle veien
mot utdanning og arbeid*

Delprosjekt 1

Hågen Klevmo, Therese Granås, Solveig Rolseth, Audhild Vingen
Levanger, 2007

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	3
1. BAKGRUNN OG MÅL	4
1.1 BAKGRUNN	4
1.2 MÅL FOR TOTALPROSJEKTET	5
2. GJENNOMFØRING	6
2.1 ORGANISERING AV PROSJEKTET	6
2.2 DELPROSJEKTETS MILEPÆLER	6
2.3 EVALUERING AV ARBEIDET I DELPROSJEKTET	7
3. SITUASJONSBESKRIVELSE, BEGRUNNELSER OG VURDERINGER.....	10
3.1 LÆREKANDIDAT.....	10
3.2 ORGANISERING AV GRUNNSKOLEN	
4. ANBEFALINGER	21
4.1 LÆREKANDIDAT.....	21
4.2 ORGANISERING AV GRUNNSKOLEN	22

Sammendrag

Vi har vært tre lærere og en programrådgiver ved flyktningtjenesten som har jobbet med dette prosjektet. ”På rett vei” har vel strengt tatt dreid seg om to veier. Den ene veien går fra norsk-kurs eller grunnskole for voksne til å få videregående opplæring gjennom lærekandidatordningen. Den andre veien er vår egen grunnskole, og hvordan vi best kan organisere den.

Lærekandidat defineres i opplæringsloven § 4-1 som en ”som har skrevet en opplæringskontrakt med sikte på en mindre omfattende prøve enn fag- eller svenneprøve.” Ordningen har som formål å gi en utdanning til de som av forskjellige årsaker ikke greier å gjennomføre en yrkesutdanning på fagarbeidernivå.

Mange av våre elever ønsker seg over i videregående skole for å få ei fagutdanning. Tidligere har vi bare sett på mulighetene for yrkeskompetanse via to år på videregående og to år som lærling i bedrift. Med reform 94 kom ordningen med kompetanse på lavere nivå som en kan tilegne seg gjennom lærekandidatordninga. Dette har vært lite kjent og heller ikke brukt for våre elever som har gått over i videregående skole. I dette prosjektet har vi hatt en pilot i lærekandidatordningen, uten å gå veien om videregående.

Vi anbefaler at lærekandidatordningen gjøres kjent for arbeidslivet slik at det kan legges til rette for å etablere lærekandidatplasser. Vi mener at mange av våre elever, som vi ser ikke greier å gjennomføre et grunnskoleløp eller videregående skole, gjennom denne ordningen vil ha mulighet til å oppleve mestring og dermed gode resultater. For at dette arbeidet skal lykkes er det viktig at rådgiverne i flyktningtjenesten og kontaktlærerne i voksenopplæringa, må være ærlige i sin karriereveiledning, slik at den enkeltes individuelle plan kvalitetssikres.

Vi har også sett på organisering av grunnskole og grunnskoleforberedende norskkurs sammen, og anbefaler bruk av nivådifferensierte grupper for å optimalisere mulighetene til å gi tilpasset opplæring. For at dette skal være et godt virkemiddel forutsettes parallell-lagte timeplaner (Timeplanen er et pedagogisk verktøy!), prioritere tid til og organisering av fag- og gruppe-team, grundig kartlegging og systematisk bruk av kartleggingen.

1. Bakgrunn og mål

Det vi har jobbet med, og det prosjektrapporten beskriver er en del av hovedprosjektet ”På rett vei – den individuelle veien mot utdanning og arbeid” Bakgrunn, mål og den videre prosjektrapporten relaterer seg til delprosjektet, og som det kommer fram av disse er det i hovedsak to problemstillinger vi har tatt utgangspunkt i. Hovedprosjektet har hatt flere deltakere og problemstillinger som alle besvares elektronisk til oppdragsgiver. Vi har valgt å utarbeide en prosjektrapport for dette delprosjektet i tillegg, fordi vi ser nytten av å ha stoffet nedtegnet ved vår egen organisasjon.

1.1 Bakgrunn

Ved Sjøfsgården voksenopplæring for innvandrere, har vi tilbud om norskkurs fram til språkprøve og grunnskoleopplæring for voksne. Grunnskolen fører fram til eksamen og vitnemål som kvalifiserer for videregående utdanning. Alle som ikke har fullført grunnskole har krav på slik opplæring – tilrettelagt for voksne og tilpasset sin livssituasjon. Vi har organisert grunnskolen i to ”årstrinn”: G1 og G2, samtidig som en av gruppene på norskkurs kalles innføringsklasse, og driver med grunnskoleforberedende norskopplæring.

Vår oppfatning er at det, særlig for ungdommer, er viktig med gode allmennekunnskaper i tillegg til språkkunnskaper. Derfor har vi hovedsakelig anbefalt grunnskole for disse elevene. I dag er mange av elevene ved grunnskolen ungdommer med liten eller ingen skolebakgrunn, i tillegg mangler de arbeidserfaringer som er relevant for det norske arbeidsmarkedet. Etter hvert har det blitt en større og større gruppe som gjennomfører grunnskole, men som vil få problemer med å gjennomføre videregående utdanning. I tillegg opplever lærerne på grunnskolen at klassene blir svært heterogene, og at det er utfordrende å klare å differensiere undervisningen tilstrekkelig. Det har vokst fram et behov for større grad av differensiering og en mer fleksibel organisering av grunnskole / innføringsklasse. Lærerne som har jobbet i grunnskole og innføringsklasse har, skoleåret 2006/2007 prøvd ut nivå-differensiering i fagene matematikk og norsk, og har tanker om å systematisere dette og eventuelt la det omfatte flere fag.

På norskkurs er det gjerne mer voksne elever, men også her fins det flere elever som er høyt motivert for å komme seg ut i jobb, men som mangler skolebakgrunn, relevant

arbeidserfaring og en formålstjenlig ”vei å gå” for å finne veien ut i arbeidslivet. Enkelte kan ha yrkeserfaring fra hjemlandet, men mangler dokumentasjon. Ved Sjefsgården har det vært prøvd ut ulike modeller for språkpraksis, arbeidspraksis og norskopplæring på arbeidsplassen, og vi ønsker å dra nytte av de erfaringene andre har gjort før oss.

Lærekandidat er en som har undertegnet en opplæringskontrakt med sikte på en mindre omfattende prøve enn fag-/svenneprøve, jf. opplæringslovens § 4-1. Denne ordningen har eksistert siden 1994, og i hovedsak vært beregnet på ungdommer med lærevansker / spesielle behov. Her i Nord-Trøndelag har ordningen vært lite brukt i sin alminnelighet, og ikke i det hele tatt i forhold til voksne innvandrere. Vi vil etablere kontakt med opplæringskontoret i fylket, og prøve ut om lærekandidatordningen kan være en godt alternativ for noen av våre elever.

1.2 Mål for totalprosjektet

Vi ønsker å

- bane vei for at dagens lærekandidatordning kan brukes som en overgangsordning i introduksjonsprogrammets slutfase med tanke på unge innvandrere med lite eller ingen skolebakgrunn, som vil ha mer nytte av et praktisk opplegg på arbeidsplassen i stedet for videregående skole.

- få til en mer tilpassa og differensiert opplæring for ungdommer i grunnskole og innføringsklasse.

- kvalitetssikre den enkeltes individuell plan knyttet til flyktningtjenesten, og den pedagogiske planen knyttet til skolen ved å se disse i sammenheng og bedre synliggjøre helheten i programmet for den enkelte.

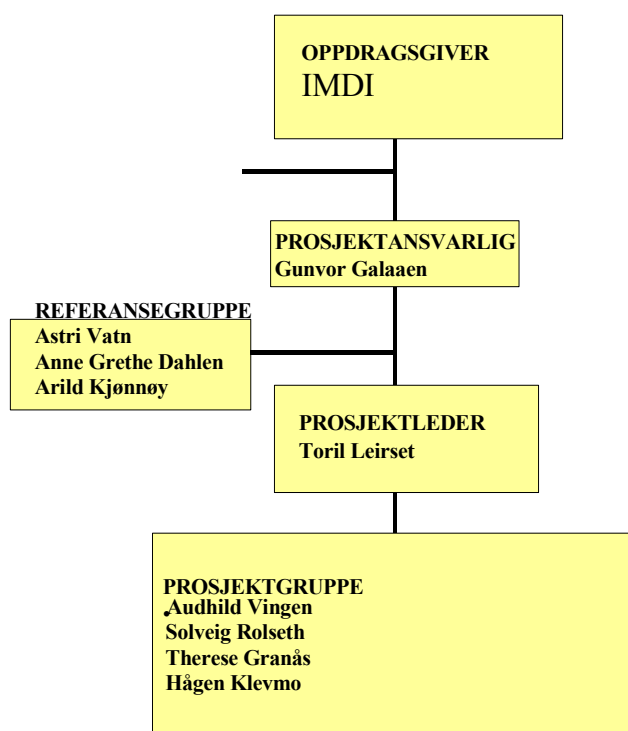
Målgruppe

Mer tilpassa og differensiert opplæring vil bli prøvd ut i innføringsklasse og grunnskole, dette er ungdommer og unge voksne innvandrere med svært varierende skolebakgrunn. Lærekandidatordningen vil kunne brukes som en vei videre både fra grunnskole og norskkurs, fortrinnsvis av elever med liten skolebakgrunn.

2. Gjennomføring

2.1 Organisering av prosjektet

Prosjektet har vært organisert slik:

2.2 Delprosjektets milepæler

Når	Milepæl	Ansvarlig
04.06.07	Prosjektplan	Prosjektgruppa
05.10.07	Midtveisrapport	Prosjektgruppa
19.12.07	Ferdigstilling av rapport	Prosjektgruppa
29.01.08	Presentasjon	Prosjektgruppa

2.3 Evaluering av arbeidet i delprosjektet

Prosjektgruppa har bestått av fire medlemmer. To stykker har stort sett konsentrert seg om arbeidet med lærekandidatordning, mens de to andre har sett mest på organisering av grunnskolen. Vi har likevel holdt hverandre oppdatert gjennom hele perioden, og diskutert mange felles utfordringer. Deltakernes individuelle plan har ligget til grunn når vi har jobbet med de andre delene av prosjektet.

Lærekandidatordninga

Et av målene for dette prosjektet var å bane vei for at dagens lærekandidatordning kunne brukes av unge og voksne innvandrere med lite eller ingen skolebakgrunn. Begrepet lærekandidat var noe vi i prosjektet visste lite om, så det var nødvendig å lese seg opp samt å ta kontakt med ulike aktører som hadde informasjon om lærekandidatordningen. Det kom frem at ordningen var lite brukt, så vi brukte mye tid på å få tak i informasjon om ordningen i Nord-Trøndelag fylkeskommune.

Målet var å ha to piloter med i prosjektet. Arbeidet med å få til en pilot gikk veldig bra. Firmaet som den aktuelle piloten var i prøve hos, var særdeles positiv. De var veldig fornøyd med piloten og var innstilt på å la han få opplæring hos dem. Prosjektgruppa hadde positive samarbeidspartnere i NAV-arbeid og opplæringskontoret for byggfag i Inn-Trøndelag (OBI). Disse gjorde det mulig å få til en individuell læreplan.

I lærekandidatordning, som i lærlingeordningen, er det fylkeskommunen som har ansvar for finansieringen. Nord-Trøndelag fylkeskommune hadde ingen praksis for å finansiere lærekandidatordning for voksne. For å få prøvd ut lærekandidatordningen for vår målgruppe, i tråd med prosjektmålet, ble ordningen finansiert av flyktningtjenesten i Levanger kommune og NAV. På grunn av den manglende finansieringen fra fylkeskommunen besluttet vi å arbeide med bare en pilot.

Piloten hadde behov for videre opplæring i norsk, spesielt fagspråket. Denne opplæringa ble gjennomført ved Sjefsgården voksenopplæring med gjennomsnittelig 3 timer pr. uke, med grunnlag i pilotens individuelle læreplan.

Organisering av grunnskolen

Vi besøkte Holbæk sprogcenter i Danmark. Vi hadde avtalt et besøk i ungeskolen – som vi hadde forstått tilsvarte vår grunnskole, og i grupper som jobbet mer arbeidsrettet. Det første vi fant ut var at de hadde et litt annet system enn vårt. Alle nyankomne innvandrere går tre måneder på begynnerkurs, deretter blir de delt inn i grupper. Voksne fikk tilbud om 18 t/u danskundervisning fordelt på tre dager. Dette gjorde det enklere for elevene å kombinere danskopplæring med lønnet arbeid eller praksis. De har krav på 3 år. Ungdommer mellom 16 og 24 begynner i ungeskolen – som også er et danskurs. Tilbudet her er 18 t/u dansk og 12 t/u engelsk og matematikk. Tilbudet gikk over to år : begynnerklasse og avgangsklasse. Etter ungeskolen går de opp til en avgangsprøve i matematikk og nasjonal test i dansk – den samme som danskurselever forøvrig. Det som nærmest tilsvarer vår grunnskole for voksne ligger i Danmark inn under VUC (VoksenUddannelsesCenter), og der kan elevene søke etter at de er ferdige med danskurs. De har også rett til å søke direkte på videregående. For å komme inn på videre utdanning (VUC eller videregående) kreves det bestått danskprøve 3 (Tilsvare språkprøve 3 i Norge / nivå B1) Da vi fant ut av dette avtalte vi også et besøk på VUC Holbæk avdeling som lå like i nabolaget. Organisering og tilretteleggingen der var interessant. For det første er VUC en mye større organisasjon enn vår grunnskole. Skolen vi besøkte hadde hele Vest-Sjælland som nedslagsområde.

VUC tilbyr undervisning på tre forskjellige nivåer:

- FVU som gir helt grunnleggende ferdigheter innenfor dansk og matematikk
- AVU som svarer til ungdomsskolen (dansk folkeskole går til 9. klasse, AVU tilbyr undervisning som tilsvarer omtrent folkeskolens 8., 9. og 10. klasse)
- HF, høyere forberedelseseksamen, som er en allmenn studieforbereende utdanning.

AVU er altså det danske tilbudet som er nærmest vår grunnskole for voksne. Denne skolen praktiserte nivåddifferensiering i alle fag. Nivåene ble kalt basis, trinn 1 og trinn 2. trinn 1 tilsvarte omtrent 9. trinn i folkeskolen, avgangsklassen. Trinn 2 tilsvarte 10. klasse, eller et ekstraår – slik som vi også hadde i Norge før. Basistrinnet ble bare tilbudt i dansk, matematikk, engelsk og data og ga opplæring i mer grunnleggende kunnskaper. Trinn 1 og 2 kunne avsluttes med eksamener som ga grunnlag for videre skolegang, men fra basistrinnet fikk elevene bare deltakerbevis. AVU har både elever med innvandrerbakgrunn og danske elever, men på basisnivået var det overvekt av innvandrere. Alle fagene og nivåene er beskrevet med forutsetningskrav, og det er eleven selv i samtale med veileder som vurderer

hvilket nivå han skal velge i hvert enkelt fag. På et og samme år kunne elevene velge fag på alle tre trinn. Møte med studieveileder var en del av inntaksrutinen, da setter man sammen timeplan for året, velger fag og nivå. De hadde ingen spesielle rutiner for kartleggingsprøver, hovedfokus lå på elevenes egenvurdering i forhold til forutsetningskravene, men noen av veilederne brukte prøver til støtte. Senere kunne elevene ta kontakt med studieveileder etter behov. Denne måten å organisere undervisningen på, gjorde at ingen tilhørte en bestemt klasse, men ulike grupper. Undervisning på AVU var tilnærmet gratis, og i tillegg til ordinær undervisning hadde alle elever tilgang på studieverksted og studiecafé. I forhold til våre tanker om nivåddifferensiering virker systemet veldig forlokkende, men vi har naturligvis ikke så stort elevgrunnlag, og dermed noe mindre muligheter rent praktisk. Vår kontaktperson pekte også på utfordringer i forhold til elevenes evne til egenvurdering som vi kjenner igjen.

Vi besøkte senere grunnskoleavdelingen ved Senter for Voksenopplæring i Trondheim (SEVO). Grunnskolen for voksne der hadde nå ca. 60 elever, både norske og minoritetsspråklige. Grunnskolen var organisert over to år, sånn som hos oss. I tillegg hadde de skoleforberedende norskkurs som kunne tas over 1 – 3 år. Elevene fikk klasseundervisning i norsk, samfunnsfag og naturfag. Her var de norske elevene i egne klasser, i hvert fall det første året – da det er mye språkopplæring i fagene for de minoritetsspråklige. I engelsk og matematikk var alle elevene i grunnskole og skoleforberedende norskkurs delt i nivåddifferensierte grupper. Begge fagene hadde sju grupper med ca 10 elever. For å kunne gjennomføre dette hadde de parallelllagt timeplanen – og hadde 7 faglærere i begge fagene. Etter jul ble elevene i avgangsklassen(e) tatt ut av nivågruppene for å bli kjent med eksamensform og eksempeloppgaver.

For å plassere elevene i riktig klasse og på riktige nivå i fagene, gjennomførte de kartleggingsprøver ved oppstart kombinert med en inntakssamtale. Etter vurdering av prøvene, ble det laget en skriftlig innstilling om skoletilbud. Elever som ville gjennomføre skolen på kortere tid enn de ble anbefalt, kunne få tilbud om å gå opp som privatister.

Semesterplaner for fagene lå ganske fast fra år til år. Hvert fag var inndelt i fire moduler i løpet av de to grunnskole-årene, med en prøve etter hver modul. Etter innføringen av den nye læreplanen LK06, vurderte de å innføre krav om basis-kompetanse i IKT før elevene kunne begynne i grunnskolen.

Som en del av prosjektet har vi samlet inn og sammenlignet en del kartleggingsmateriell. Dette fordi vi tidlig så at god tilrettelegging er avhengig av god kartlegging, i tillegg er det lettere å synliggjøre overfor elevene hvilket nivå de har i et fag. Vi presenterer ikke en fullstendig vurdering av de ulike testene og metodene i prosjektrapporten, men vil legge fram alternativene i grunnskole-teamet.

3. Situasjonsbeskrivelse og vurderinger

3.1 Lærekandidat

Lærekandidat defineres i opplæringsloven § 4-1 som en ”som har skrevet en opplæringskontrakt med sikte på en mindre omfattende prøve enn fag- eller svenneprøve.” Ordningen har som formål å gi en utdanning til de som av forskjellige årsaker ikke greier å gjennomføre en yrkesutdanning på fagarbeidernivå. Opplæringen foregår i en periode på fire år. Det finnes ulike måter å gjennomføre ordningen på. Opplæringen kan være i full tid i bedrift eller det kan være i kombinasjon med skole.

For hver kandidat skal det være en opplæringsplan, denne utarbeides i samarbeid mellom opplæringskontor, skole og bedrift, eller en kombinasjon av disse. Fylkeskommunen skal godkjenne læreplanen. Opplæringsplanen skal inneholde en kompetansebeskrivelse som er en beskrivelse av hvilke kunnskaper kandidaten skal sitte igjen med etter endt utdanning. Lærekandidatperioden avsluttes med en kompetanseprøve som vil vise kunnskapsnivået til kandidaten. Opplæringsens innhold må være slik at kandidaten oppnår et grunnlag for yrkesutøvelse. Det betyr at han etter bestått kompetanseprøve kan søke arbeid på bakgrunn av denne kompetansen. Opplæringskontrakten kan gjøres om til en lærekontrakt, og man kan også gå opp til fag-/ svenneprøve, etter at man har bestått kompetanseprøven

På vår skole har vi flere elever både i grunnskolen og på norskkurs, som ønsker seg over i videregående skole for å få ei fagutdanning. Tidligere har vi bare sett på mulighetene for yrkeskompetanse via to år på videregående og to år som lærling i bedrift.

Med reform 94 kom ordningen med kompetanse på lavere nivå som en kan tilegne seg gjennom lærekandidatordninga. Dette har vært lite kjent og derfor heller ikke brukt for våre elever som har gått over i videregående skole.

Både på grunnskolen og på norskkurset kan vi med relativ stor sikkerhet si hvem som vil klare studiekompetanse, hvem som vil klare yrkeskompetanse med vitnemål eller fagbrev og hvem som vil kunne klare kompetanse på lavere nivå. Selv med denne relativt store sikkerheten på at kompetanse på lavere nivå er et mer sannsynlig utfall for mange av elevene, har det vært tradisjon for å veilede de som ønsker å ta videregående skole, inn i løp mot yrkeskompetanse med vitnemål eller fagbrev.

Erfaringsmessig har ikke denne ordningen vært benyttet for innvandrere som allerede har gått over i videregående opplæring. I dette prosjektet ønsker vi å se på mulighetene til å få noen av våre elever ut i lærekandidatordninger uten å gå veien om videregående.

Vår første lærekandidat vil bli rørlegger

Tidligere ville vi ha veiledet denne eleven inn på videregående trinn 1 (vg1), bygg- og anleggsteknikk og videregående trinn 2 (vg2), klima-, energi- og miljøteknikk og deretter to år opplæring i bedrift. Utfallet kunne i dette tilfellet forventes å bli et skoleløp preget av nederlag, og eventuelt drop-out.

Isteden ble denne eleven veiledet inn i et planlagt løp mot kompetanse på lavere nivå som hjelpearbeider i rørleggerfaget, uten å gå veien om videregående skole. Da er det mer realistisk å forvente gode resultater, og til slutt et kompetansebevis som viser hva han kan.

1. september 2007 fikk vi denne lærekandidaten utplassert i bedrift. Rørleggerbedriften stilte seg positiv til å ta inn vår pilot som lærekandidat. Dette ble gjort etter en prøveperiode på 3 måneder.

Piloten startet på norskkurs 2004. Derfra gikk han videre til grunnskole. Etterhvert ønsket piloten seg ut i arbeidslivet. I arbeidet med å finne en vei ut i arbeidslivet, fant vi ut at lærekandidatordning ville være en fornuftig løsning for vedkommende.

Piloten hadde en del kunnskaper om rørleggeryrket, men rørleggerfaget i hans hjemland er mindre modernisert enn her, og derfor var hans kunnskaper noe begrenset i forhold til nivået her i Norge. Men hans yrkesbakgrunn var et fint utgangspunkt for videre opplæring.

Proessen med å få en pilot inn i bedrift, startet med at det ble tatt kontakt med OBI (opplæringskontoret for byggfag i Inn-Trøndelag). OBI anbefalte oss å ta kontakt med rørleggerbedriften. Piloten startet på prøveperiode i bedriften.

Vi introduserte lærekandidatordningen for bedriften og tok kontakt med OBI, fylkesadministrasjon, avdeling for utdanning og NAV arbeid. Partene møttes for å få til en avtale om en individuell læreplan som lærekandidat, samt for å avklare finansiering av læreplanen. Den individuelle læreplanen ble laget i samarbeid mellom OBI og bedriften. Opplæringskontoret på fylket foretok noen justeringer i planen.

Finansiering av læreplanen viste seg å ikke bli så enkel. Fylkets representant hadde ikke noe basistilskudd å dele ut. Vår pilot er over 24 år og kommer derfor ikke under ungdomsretten i henhold til opplæringsloven. Nord-Trøndelag Fylkeskommune gir kun tilskudd til de som kommer inn under ungdomsretten. Så her måtte vi tenke alternativt. Vi fikk NAV arbeid til å gå inn med et lønnstilskudd, mens flyktningtjenesten gikk inn med midler slik at dette dekket opp basistilskuddet. Dette ble gjort for at vi skulle få i gang den første piloten i prosjektet. Finansieringsordningen for denne piloten er en særskilt ordning, og det anbefales at det legges til rette for en tilskuddsordning finansiert av staten i fremtiden.

En av deltakerne i prosjektgruppa har vært kontaktperson mellom kandidaten, bedriften og skolen, både i prøveperioden og etter at lærekandidatkontrakten ble inngått.

Vi har prøvd å tilrettelegge for en god overgang fra skole til bedrift, ved å være tilgjengelige for en tett oppfølging av kandidaten, særlig i starten.

Lærekandidaten har fått opplæring i norsk, spesielt fagspråk ved Sjefsgården voksenopplæring. I tillegg til dette ser vi at det for kommende lærekandidater kan bli behov for spesifikk fagopplæring knyttet til videregående skole. I slike tilfeller ser vi for oss en overgang fra vår skole til et tilpasset opplegg på videregående gjennom om ei tett oppfølging av de elevene som ønsker å få en lærekandidatplass i bedrift. Det må derfor tidlig kartlegges og nedfelles i den enkeltes individuelle plan at en slik ordning er et ønske. Det må komme fram hvilket fag eleven ønsker delkompetanse i, og hvilke bedrifter det kan være aktuelt å ta kontakt med.

Når vi har kartlagt eleven og utarbeidet den individuelle planen for videre skolegang, kan vi tilrettelegge for praksis i denne typen bedrift mens eleven er hos oss. Vi ser for oss at for grunnskoleelevene, er dette mest aktuelt i grunnskoleløpets første fase (G1).

Det kan gjelde for elever både i grunnskolen og på norskkurs.

Det kan også tenkes at noen av elevene ikke trenger å gå veien om videregående. Dette avhenger av hvilket tilbud de har for denne elevgruppa, eller at det er mest hensiktsmessig å få eleven direkte ut i bedrift. Ikke alle elever har utbytte av å fullføre grunnskolens siste år. Da er det vi som må være kontaktleddet mellom skolen og bedriften og etablere lærekandidatkontrakten.

Det er allerede etablert et godt samarbeid mellom vår skole og den videregående skolen her i Levanger, som har gjort overgangen lettere. Men det vi ser i forbindelse med dette prosjektet er at vi trenger å styrke dette samarbeidet i forhold til den enkelte elev. Vi må tidligere melde fra til videregående om de som er aktuelle for lærekandidatordning eller annen spesiell tilrettelegging i videregående skole. Det er viktig med gode samarbeidsrutiner, og derfor tok vi kontakt med Levanger videregående og avtalte et møte.

Levanger videregående skole er innstilt på et enda tettere samarbeid med voksenopplæringa. Det som blir sentralt i tiden fremover er å skape rutiner for hvordan samarbeidet skal tilrettelegges på best mulig måte. Det er nødvendig å finne en finansieringsmodell mellom involverte parter. NAV – arbeid er positive til dette prosjektet, og kan også være en naturlig samarbeidspartner framover.

I møtet med videregående ble det også diskutert hvordan vi kan få til et samarbeid omkring ordningen med resten av fylket. Vi vet at det finnes ulike lokale varianter av utdanningsmuligheter for deltakere som avslutter introduksjonsprogram. Det å kunne ta det beste ut av disse lokale variantene og samkjøre de til et fullverdig utdanningsprogram, vil være til stor hjelp for involverte aktører. Levanger videregående har heller ikke alle fagutdanninger på sin skole, så få for å kunne få til et fullverdig tilbud til alle deltakere, er vi avhengige av et interkommunalt samarbeid.

3.2 Organisering av grunnskolen

Tilpasset opplæring - en rettighet for alle.

Alle elever har krav på tilpasset opplæring i henhold til opplæringsloven. (§ 1-2).

Læringsplakaten sier at skolen og lærebedriften skal: gi alle elever og lærlinger/lærekandidater like muligheter til å utvikle sine evner og talenter individuelt og i samarbeid med andre (*Oppl.l. § 1-2 og kap. 5, og læreplanverkets generelle del*)

Tilpasset opplæring er tilrettelegging for læring der eleven, ut fra evner og forutsetninger, søker utfordringer og utvikler seg faglig, sosialt, fysisk og personlig. Tilpasset opplæring bygger på kunnskap om og forståelse av elevens læreforutsetninger og personlighet. Læring foregår i området mellom det eleven kan og det eleven står for tur til å lære. (Strandkleiv & Lindback, 2004)

Tilpasset opplæring er alltid en utfordring, og målet vi som lærere jobber mot.

Differensiering er et middel for å oppnå dette. Litt grovt sett kan differensiering deles i to typer: mengdedifferensiering og nivådifferensiering.

Vår forståelse av mengdedifferensiering er at elevene jobber med det samme, men i sitt eget tempo. Noen kommer da lengre enn andre, og en vil i dette tilfellet se at noen jobber med oppgaver som ikke gir nok utfordringer, mens det kan bli meningsløst for andre.

Med nivådifferensiering mener vi at elevene får opplegg tilpasset sitt ferdighetsnivå. Det betyr at en elev kan få vanskeligere oppgaver i et fag, mens en annen jobber med mer grunnleggende ferdigheter. Begge får oppgaver som krever at de må jobbe, men med det som er krevende for dem. Det kan føles frustrerende å gjøre oppgaver som er altfor vanskelige og det vil bli kjedelig og lite motiverende å arbeide med oppgaver som krever lite.

Det er mindre tidkrevende for læreren å legge til rette for mengdedifferensiering, og det har også noen fordeler; elevene har mulighet til å veilede hverandre – noe som vil føre til en positiv og lærerik erfaring for begge parter, uavhengig av om de har like faglige forutsetninger eller ikke. En utvikler seg når en hjelper andre ved at får en reflektert over sine egne kunnskaper og trent opp formidlingsevnen. Mengdedifferensiering alene er likevel ikke nok til å oppfylle kravene til individuell tilpasning. I klasserommet prøver man ofte å

kombinere de to metodene. Fordi vi opplevde at nivådifferensiering ble vanskelig, tids- og ressurskrevende, ville vi prøve å organisere skoledagen slik at vi fikk grupper som var mer homogene.

Praktisk organisering av grunnskolen ved Sjefsgården voksenopplæring

Levanger kommune har tilbudt grunnskoleopplæring for voksne minoritetsspråklige siden 1999. Etter hvert som gruppene i grunnskolen har blitt større og mer heterogene, har utfordringen med å gi tilstrekkelig differensiert og tilpasset undervisning blitt større. Fra skoleåret 2006 / 2007 har vi prøvd ut ulike modeller for å organisere undervisningen slik at læringsutbyttet kan bli bedre for den enkelte elev.

Erfaringene fra dette skoleåret, samt prosjektperioden høsten 2007 danner bakgrunn for våre vurderinger.

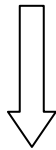
Det første valget vi gjorde, var å se innføringsklassen på norskkurs enda mer i sammenheng med grunnskolen. Dette var en modell som hadde utviklet seg over tid. Etter at grunnskoletilbudet ved Sjefsgården var opprettet ble det også opprettet en gruppe på norskkurs – kalt innføringsklasse – som drev med grunnskoleforberedende norskundervisning. Det ble lagt mer vekt på fagspråk med sikte på å gå videre på grunnskole.

Modellen var omtrent som dette. Se figur 1

fig. 1

1. Innføringsklasse

Norsk (m. naturfag / samf.fag)	19t
Matematikk	6t
Engelsk	3t

2. Grunnskoleklasse 1

Norsk som 2.-språk	10t
Matematikk	6t
Engelsk	4t
Samfunnsfag	4t
Naturfag	4t

3. Grunnskoleklasse 2

Norsk som 2.-språk	10t
Matematikk	6t
Engelsk	4t
Samfunnsfag	4t
Naturfag	4t

Timetallet i de to grunnskoleklassene har vært forholdsvis fast, mens i innføringsklassen har organiseringen vært mer fleksibel. Norskfaget har tatt inn tema fra samfunnsfag og naturfag i bolker, og engelskfaget har hatt litt varierende vektning (2 – 4 timer i uka). Det er heller ikke slik at det nødvendigvis tok tre år å skaffe seg en grunnskoleeksamen. Norsk-kurs starter nybegynnergruppe 4 ganger i året, og da blir alle elevene omgruppert. Følgelig har det vært ”opptak” til innføringsklasse 4 ganger årlig. Elever som har bra faglig progresjon og er motiverte har kunnet korte ned løpet med for eksempel å hoppe over grunnskole 1. Innføringsklassen ble etter hvert regnet som en del av grunnskoleløpet ved skolen, både praktisk og organisatorisk, selv om den hele tiden formelt har vært et norskkurs. Når vi heretter skriver om grunnskolen eller grunnskole-teamet, menes det inkludert innføringsklassen.

Høsten 2006 organiserte vi grunnskolen slik at de tre klassene hadde engelsk, samfunnsfag og naturfag hver for seg slik som før. Men i alle 6 timene med matematikk og 4 av norsktimene ble klassestrukturen oppløst, og elevene delt inn i grupper etter nivå. Matematikk ble delt i fire grupper, og norsk i tre. Evaluering av dette til jul viste at lærerne var mest fornøyd med differensieringen i matematikk. Lærerne var enige om at tiltakene vi satte inn hadde en positiv virkning, og at flere elever opplevde mestringsfølelse i faget. Det kan forklares ut fra at behovet for differensiering – som nok er stort i alle fag, var spesielt påtrengende i matematikk. Det er også et viktig poeng at dette faget ble tildelt mest tidsressurs (4lærere i 6 timer mot 3 lærere før). En del elever jobbet seg ”opp” og byttet gruppe underveis – det ble da pekt på behovet for å jobbe med det samme samtidig på gruppene så de ikke skulle gå glipp av et emne.

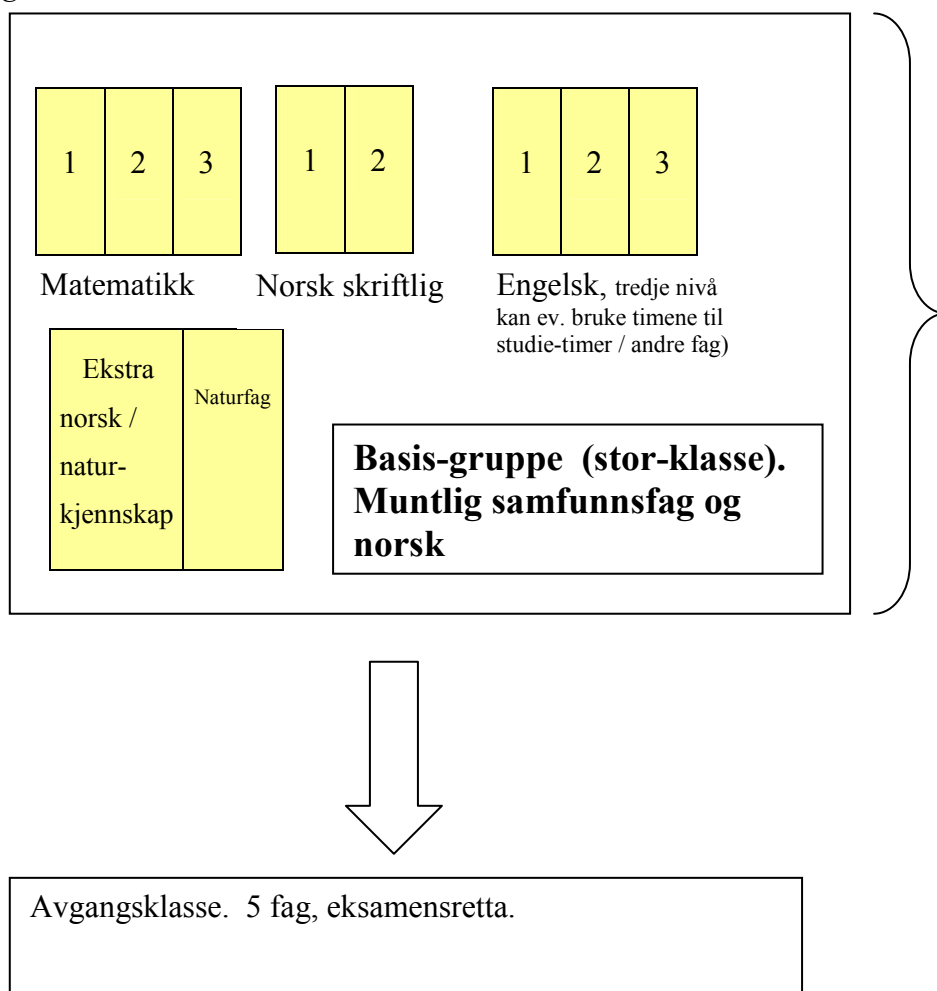
I norsk følte man at det ble mangel på kontinuitet både i gruppe- og klasse-timer og lite helhet i norskundervisningen. Det ville vært bedre å ha enten alle timene i gruppe, eller alle timene i klasse. På grunn av praktiske problemer med å parallellegge alle norsk-timene, og med tanke på avgangsklassens behov for et felles lærestoff fram mot muntlig eksamen, valgte vi å gå tilbake til klassemodellen.

Vi beholdt en viss samkjøring av innføringsklasse og G1 – i hovedsak som felles-timer, og forflyttet noen timeressurser til styrking av avgangsklassen, som på det tidspunkt var den elevgruppen med størst behov for støtte. I matematikk ble differensieringen videreført, først med full gruppe-delning. Etter hvert som det nærmet seg eksamen omfordelte vi ressurser, og

delte innføringsklasse og G1 i to grupper, mens det ble satt inn to lærere i avgangsklassen for å bedre kunne kombinere det å drive eksamensrettet og tilpasset undervisning. På førjuleevaluering kom det også fram et sterkt ønske om å ta i bruk nivådifferensierte grupper også i engelskundervisningen. I engelskfaget er kanskje spriket i elevforutsetninger størst, da noen kan ha engelsk som morsmål eller skolespråk, mens andre ikke har forkunnskaper i språket i det hele tatt.

Høsten 2007 startet prosjektet opp, og vi hadde en idé om å se innføringsklasse og G1 som en enhet, og ta i bruk nivådifferensierte grupper i flere fag. Se figur 2.

fig. 2

På grunn av timeplantekniske vansker fikk vi ikke prøvd ut modellen fullt ut. Ønsker vi å videreutvikle denne modellen framover, må prinsippet om parallelllegging av timeplan ligge til grunn allerede før sommerferien.

Den første skoleuka løste vi opp timeplanen og hadde ”innskolingsuke”. Den brukte vi til å gi viktig informasjon, ”bli kjent”-opplegg, individuelle elevsamtaler og kartlegging i norsk, matematikk og engelsk. Vi brukte resultatene til å anbefale hvilken klasse elevene skulle gå i, og vi videreførte nivådifferensierte grupper i matematikkfaget. Innføringsklasse / G1 ble etter kartlegging delt i tre grupper på tvers av klassetilhørighet. En viktig lærdom fra året før var at vi samordnet semesterplanene for de tre gruppene på tema, slik at det ble lettere å flytte gruppe underveis. Norsktimene ble også parallellagt i de to klassene. Der fikk lærerne frihet til å samkjøre, gruppedele eller slå sammen etter behov. Hvis dette skal utnyttes til fulle, må det prioriteres tid til kontinuerlig samarbeid.

Nivådifferensierte grupper: *Et gufs fra fortiden, eller redningen for elevene?*

Organisatorisk differensiering har fortsatt en negativ klang i mange miljøer. Faren for stigmatisering er et av de viktigste motargumentene. Vi har også erfart i utprøvsperioden at noen elever protesterer mot å bli plassert på ”laveste” gruppe. Det kan virke som det er et status-tap, og for noen er nok gruppe-navnet viktigere enn læringsutbyttet.

Flere skoler har begynt å ta i bruk nivådifferensierte grupper i ulik grad. Ved Strinda videregående i Trondheim har de positive erfaringer med den såkalte ”Strinda-modellen” hvis hovedelement er nivådifferensierte grupper i matematikk. Ved Hillestad skole i Holmestrand deles elevene inn i ulike grupper som er nivådifferensiert i flere fag. Det utarbeides delmål på hver modul og de målene må elevene klare ved å bestå en test før de går til neste modul. Nettet ungdomsskole på Levanger bruker også denne organiseringen periodevis i matematikkfaget. Den danske skolen vi besøkte (VUC) lot prinsippet om nivådifferensiering styre hele timeplanen.

Det som er mest påfallende er kanskje at mange innen nettopp vår skolesjanger bruker organisatorisk differensiering. Av skoler vi har vært i kontakt med har Oslo Voksenopplæring, SEVO (Trondheim), Johannes læringssenter (Stavanger) og Namsos voksenopplæring organisert deler av undervisningen i nivådifferensierte grupper i flere år. Det kan være fordi elevene hos oss uansett ikke blir delt inn i klasser etter fødselsår eller fordi tradisjonen og kravet om enhetsskole ikke har så dype røtter i vårt skoleslag. Det kan også være at flere, som oss, har erfart at spriket i bakgrunn og læreforutsetninger blir så stort at det er sløsing med tid og ressurser å ikke utnytte muligheten til å gjøre gruppene så homogene som mulig.

Språk og læring

Marit Johnsen Høines presenterer i boka *Begynneropplæringen* Vygotskys teori om ordensspråk og oversettelsesledd. Det språket (verbalt, symbolsk, kroppsspråk) vi er fortrolige med, kaller Vygotsky for 1.ordensspråk. Dette språket er subjektivt, og det er det språket vi lærer best gjennom, fremmedspråk er av 2. orden og må læres. For å lære et fremmedspråk må vi ha et oversettelsesledd, 1. ordensspråket oversetter ny informasjon til begrep og uttrykk vi forstår. Når det gjelder minoritetsspråklige vil norsk være et 2.ordensspråk i varierende grad. I Stortingsmelding nummer 16 kommer det fram at fagfolk er enige i at det kan være nødvendig med mye erfaring med et andre ordensspråk for å kunne få utbytte av undervisning på dette språket - fra fem til sju år. Det vil si at de færreste av våre elever har nok erfaring med det norske språket til at de effektivt kan bruke undervisningsspråket som tanke- og innlæringsinstrument.

Er matematikkfaget spesielt?

Johnsen Høines peker på at formell matematikk er et språk av 2. orden, og at begreper, symboler og språkstrukturer må oversettes til et 1. ordensspråk for å komme i kontakt med individets begrepsverden og forkunnskaper. Når vi tenker på at våre elever allerede jobber for å lære fag på et 2. ordensspråk, må vi nesten innføre begrepet 3. ordensspråk. Eller for å framstille det på en annen måte: Når vi først lærer matematikk skaper vi oss problemløsningsstrategier og forståelse basert på de erfaringene vi har fra dagliglivets situasjoner, knyttet til dagliglivets språk

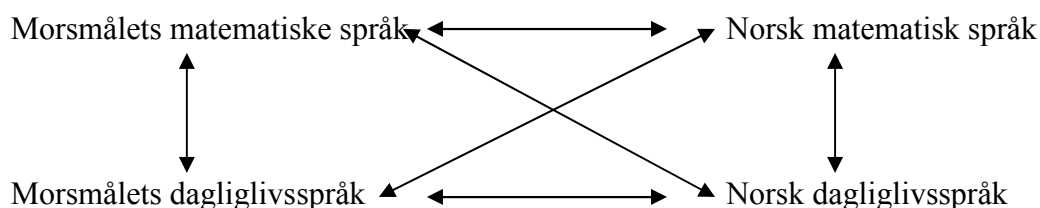
Dagliglivets språk \longleftrightarrow Matematisk språk

Allerede her kan vi støte på vansker fordi vi ikke har begrep i dagliglivets språk å knytte ny lærdom til, eller fordi ord rett og slett har ulike meninger i de to kontekstene: For eksempel vil ”normal”, ”tangent” og ”mengde” danne andre assosiasjoner i dagligspråket enn i matematikkspråket.

Elever som har lært eller lærer matematikk på morsmålet vil ha dette oversettelsesleddet å forholde seg til:

Morsmålet matematiske språk \longleftrightarrow Norsk matematisk språk

For tospråklige elever vil det altså være fire ”språk” som interfererer i læringsprosessen:

For de av våre elever som har lite eller ingen skolebakgrunn blir denne prosessen ekstra vanskelig, da de ikke har et matematisk språk på morsmålet de kan bruke som oversettelsesledd.

4. Anbefalinger

4.1 Lærekandidat

Lærekandidatordningen er i dag et tilbud til alle som tar videregående opplæring. Det viser seg at den er lite i bruk, blant annet fordi det er vanskelig å rekruttere bedrifter. Ordningen må gjøres attraktiv for arbeidslivet, slik at de vil ta på seg og legge til rette for å ta inn lærekandidater. Eifred Markussen konkluderer i sin Nifu-step-studie ”Kompetanse på lavere nivå – en underutnyttet mulighet” fra 2006, med at delkompetanse vil være tilstrekkelig for 20% av stillingene i arbeidslivet i 2010. Det er viktig at bedriftene ser verdien av arbeidstakere med delkompetanse, og kan ta i bruk de menneskelige ressursene som er tilgjengelige.

Hovedmålet er at alle bør gjennomføre grunnskole for voksne. Men vi ser stadig elever som har lite nytte av det tradisjonelle løpet. Dette prosjektet prøver å belyse at disse elevene bør ha mulighet for yrkesutdanning på et lavere nivå enn fagbrev. I Nord-Trøndelag har fylkeskommunen valgt å ikke finansiere ordningen for voksne uten ungdomsrett. Vi anbefaler at lærekandidatordningen bør være et alternativ for både ungdom og voksne som har problemer med å gjennomføre et ordinært skoleløp. Grunnlaget for en overgang fra skolen til å bli en lærekandidat bør komme av et godt samarbeid mellom voksenopplæringa, flyktningsjenesten, videregående skole og eleven selv. Rådgiverne i flyktningsjenesten og

kontaktlærere i voksenopplæringa må være konkrete og tydelige i sin karriereveiledning, og være realistiske i forhold til den individuelle planen og de målene som settes der.

Det anbefales at voksenopplæringa tar seg av den språklige undervisningen mens videregående tar seg av den faglige utdanningen for lærekandidatene. For å kunne få til en fullverdig lærekandidatordning bør det samarbeides interkommunalt, fordi de ulike fagutdanningene er spredt rundt om i fylket.

Kompetanse på lavere nivå er å ta tilpasset opplæring på alvor.

Tilpasset opplæring å ta på alvor at det er forskjell på folk.

4.2 Organisering av grunnskolen

De viktigste erfaringene vi har gjort er at tilpasset opplæring ikke kan støpes i en fast modell. Elevene er individuelle og forskjellige fra år til år, og dermed må tilpasningene være individuelle og forskjellige fra år til år. Nivådifferensierte grupper kan være et godt utgangspunkt, særlig i fagene matematikk og engelsk. Men for å gi et best mulig tilbud til eleven må lærerne i samarbeid vurdere enkeltelever og gruppesammensetninger og være fleksible i organisering av undervisningen. Visse premisser gjør dette enklere å gjennomføre: Det ene er parallelleggingen av timeplanen, som omtalt på side 18. Det ideelle er å parallellegge timeplanen for alle tre klassene. Alternativer er

1. å parallellegge timeplanen for alle tre klassene i fagene matematikk og engelsk.
2. å parallellegge timeplanen for G1 og innføringsklassen i alle fag.
3. en kombinasjon av de to første.

Med alternativ 2 og 3 har lærerne muligheten til å samkjøre tema og gruppedele etter behov. Det er da viktig å sette av tid til godt organiserte fag- og klasse-team.

Det er viktig å systematisere kartlegging og veiledning, og bruke dette for å gi best mulig tilpasset undervisning. Når det gjelder gruppeplassering er det viktig å legge kartleggingen til grunn.

Vi anbefaler å bruke kartlegging og elevsamtaler som utgangspunkt for elevens individuelle plan, og bevisstgjøre eleven forhold til sitt utgangspunkt og sine muligheter. Det er viktig at elevene får god informasjon om grunnskole og videregående i god tid før de velger hvilket løp de skal gå. Elevene må gjøres klar over at resultatene på kartleggingsprøvene er avgjørende for hvilket nivå i grunnskoleløpet de kan gå inn i.

Det er også viktig å sette av nok ressurser til lese- og skrive-opplæring for ungdommer med lite eller ingen skolebakgrunn, før de begynner i grunnskolen. Dette kan gjøres ved å opprette en egen ungdomsgruppe på norskkurs, eller ved å la dem ta innføringsklassen over to år med spesiell tilrettelegging. Godt grunnlag i norsk gjør at tiden med fag kan kortes ned. Våre erfaringer er likevel at 3 år med fag er et minimum for de elevene som har lite skolebakgrunn fra før.